

Goda Gábor hetven esztendeje

Olyan életformába született be, aminek a realitása egyre csak apadt, ahogy a század évtizedei szaporodtak. Atyja — Goda Géza — már a századfordulón a Budapesti Napló szerkesztőségében dolgozott, hamarosan Adyval együtt, s ebből barátság lett. Mi maradt ebből is meg a századelő annyi kezdeményéből a húszas évek végére? Ősz ez a tavasz, pajtás! — írta a tizen-nyolc esztendő fiatal — Goda Gábor — versgyűjteménye fölé, 1929-ben. Írta, mert sokkal érettebb volt saját életkoránál. Többet tudott a világról, mint a hasonló korúak. Az ő tekintetük elől a homályba csúszott mindaz, ami a századelő szellemi kezdeménye volt, Goda Gábor családjában nem hallgattak ama ragyogó időkről, így aztán neki-lehetősége volt összeköttetésben maradni a századelő polgári radikalizmusával. A szellemi folytonosságot a közművelődés akkor nem segítette, az iskolában ezt inkább feledni tanították, Goda Gábor azonban eleget hallhatott otthon mindarról, amit a történelem fordulása szétszór.

Mit jelentett ez a folytonosság Goda Gábor szellemi fejlődésében? Az egyetemesség igényét és kultúráját jelentette, a goethei műveltség egyetemességét, az ember tág horizontját; a beszűkült távlatok közepett. Magányosságot kínált a fiatal embernek, aki természetesen éppen az ellenkezőjére vágyott volna. 1936-ban saját kiadású kötete jelent meg, néhány elbeszélés, megint kifejező címmel: *Levél a pokolból*. Nagy Lajos írt recenziót róla a Nyugatban. Utóbb meg — már a felszabadulás után — Füst Milán a Magyarokban, a *Vihar előtt* című kötetéről. A magányos ifjú tehetséges törekvéseit méltó helyen köszöntötte biztató elismerés.

De a harmincas években többet írt, mint ami műve akkor megjelent. A *rendes embert*

1931 és 34 között írta, s 1961-ben jelent meg először, a *Flamingók*at 1936 és 38 közt, a *Vihar előtt* pedig 1937-ben íródott. Együtt jelent meg aztán a három regény — 1980-ban, ajánlva Surány Erzsébetnek, „aki a viharban elpusztult”. Goda — túlélvén a vihart — 1945 és 50 között a főváros kulturális ügyeinek a vezetője, majd — 1958/59-ben színházigazgató. Hogy 1950-ben és utána milyen volt az élete, arról művei beszélnek. (*Farkasok között*, 1952; *Két csacsi*, 1953; *Panoptikum*, 1956.) Nem kedvezett ez a néhány esztendő ironikus szellemének, szatírai hajlamának. Annál inkább az ötvenes évek vége. A *planétás ember és a többiek* (1958), a *Családi kör* (1960) és a *Fontos történetek* (1961) annyi és olyan munka már, amiből az írói jellem teljében kimutatkozik. Jöhet — és jön is — az elismerés.

Ami késett, most már nem mulhatik. 1965-ben megjelent a *Magányos utazás*, Tóth Flórián vallomása, majd a *Vallomások regénye*, s ennek is Tóth Flórián a hőse. Tóth Flórián természetesen az író alakja, most van először annyi „szabadsága”, hogy számot vehessen mindazzal, ami saját személyiségének története, mert eddig csak sorsot viselt és feladatot teljesített. A saját személyiségtörténet viszont csak formája annak a másik történetnek, amely modellnek tekinthető; műveltségmodellnek. A század entellektüelje, ha magyarnak és közép-európainak született, vajon milyen eséllyel valószínűsíthetja meg a maga személyiségében a goethei egyetemesség érzelmi és értelmi ideáit? Erről tesznek tanúságot ezek a regények. S velük a fordulat is elkövetkezett. A szatírák, amelynek lírai fogantatását Godánál is felismerhetni, fölváltja az önironiával szemérmesen burkolt, lírai ihletésű vallomás és emlékezés, amely még

az esszé is motiválja nála. (Sze-
lid zsoldosok. Esszék. — 1970.)

„Fáj a költés, messzire megyek”, írta Ady Endre, s váratlanul csillagváltatból tekintett a földre, a nagy piros hintára; a szatíra helyére Goda Gábor a fantasztikumot illeszti a hetvenes években, s ez Ady távlatváltására emlékeztet. A *Bolond-óra* (1973) és a *Mennyei csavargók* (1975) hősei, Titanovics Gáspár és Viola tanár úr olyasmiket cselekszenek, mikkel ámulatba ejtik a világot. De nekik is van elég csodálkozni valójuk ember-társaikon. Csak hogy olyan nagy a távolság köztük és társaik közt, hogy ebben a szívet-lelket enyhítő kölcsönös eltávolodásban megszületik ama meghittség is, amely a szatírák megnyílt. Goda ugyan most is föl tudna háborodni az emberi butaságon, értetlenségen, de itt már meg is érti az emberi esendőséget, és szelíd fejcsóválásában a szeretet üzen távolról bensőséges légkört, közelséget. Goda lelki életének e hangoltságát megérti az, aki a *Levelek Judit-hoz* (1979) című könyvét ismeri.

Magányosságra kényszeredett élet, cselekvésre ösztönző műveltség, közösség után vágyakozó lélek s mindig magas igények — e vonások jellemzik azt az embert, akinek az írás ezért mindig önkifejezés és önmegvalósítás eszköze volt és maradt. Az írói pályán is inkább dominál az elhagyottság, mint az odaadó figyelem. Godának a hatvanas évtized volt az igazi saját ideje. Még ereje teljében és a cselekvés optimális lehetőségében élt és írt akkor. A hetvenes évek ennek a cselekvő boldogságnak az elégtelen folytatódása. Most, hogy hetvenéves lett, talán e két évtizedben látja élete jutalmát, mert ez a beteljesülés korszaka. Ez adjon erőt neki a további munkára.

Bata Imre

Válasz Vargyas Lajosnak

Az Élet és Irodalom 1981. március 21-i számában jelent meg Vargyas Lajos Csendes válasza a Népzenei Hangos Újságnak című írása, amelyben a Népművelési Intézet veszprémi megbeszélése ürügyén a Népzenei Hangos Újság című rádióműsor március 7-i adásával foglalkozik. Ezt írja: „Természetesen számítottam rá, hogy a rádió nem hagyja szó nélkül a bírálatot; arra viszont nem számítottam, hogy állításaim nem fogja teljes hűséggel szétszűrni a hallgatók millióinak. Pedig így történt: a március 7-i »Népzenei Hangos Újság«-ban úgy állítottak be, mint aki egy sor kiváló zeneszerző népdal-témájú műveit — Lajtháét, Farkas Ferencét, Bárdosét, Járdányit — nem tartom terjesztésre alkalmasnak — holott róluk egyetlen szót sem ejtettem. Így nem kellett vitatkoznuk arról, ami kényes lett volna, viszont szembe lehetett állítani engem a zeneszerzők egy jelentős részével.”

Az említett műsorban az én — szubjektív — beszámoló hangzott el a veszprémi II. Országos Népzenei Fórumról. Vargyas Lajos cikkét — és különösen kommentárját — olvasva én is kötelességemnek érzem, hogy a bemondói példány alapján szó szerint közöljem, amit a rádióban elmondtam: „1981. február 14–15-én rendezte meg a Népművelési Intézet és a Veszprém megyei Tanács művelődéssügyi osztálya a II. Országos Népzenei Fórumot, melynek eseményeire a veszprémi Georgi Dimitrov megyei Művelődési Központban került sor. A fórumon a Népművelési Intézet meghívására a Zeneművészek Szövetsége Fialat Zeneszerzők Csoportjának küldöttjeként vettem részt. 14-én délután öt órakor zenekari bemutatóra gyülekeztek a meghívottak és az érdeklődő közönség. Tíz népi hangszeres együttes, három zenekar, valamint Bu-

dai Ilona és Halmos Béla lépett színpadra ezen az estébe nyúló időtartamában kissé túlméretezett seregszemlén. Az együttesek az ország különböző részeiből érkeztek. Hangszerösszeállításuk, műsorszámok hangulata változatos élményt nyújtott, bár bizonyos hangszerelési megoldások és a műsorok felépítésének hasonlóságai is felfedezhetők voltak. Mind a tíz együttes produkciója — természetesen — más-más színvonalon mozgott. A legjobbak közül a Muzsikás együttes energikus, rendkívül összecsúszott játéka tetszett. Az est fénypontjának azonban a Vujicsics együttes szereplését érezttem. Rendkívül kulturált zenélés, biztos, sőt virtuóz hangszerkezelés jellemzi játékukat. A többi együttes egyik-másikánál az éretyek mellett néhány általánosan jellemző hiba is fellelhető volt. Elsősorban a nem mindig biztos, tiszta hangszerjáték és a hangszerelés fogyatékosai. Felhívom az ifjú népzeneészek figyelmét arra, hogy az eredeti folklórt megszólaltató, tanulatlan parasztmuzsikuskok mindig mesterien bántak hangszerükkel. Azok, akik már úgy tanulják a népzenei iskolában, táncházban vagy egybeült, rendszeres önképzéssel, tudásuk fejlesztésével érhetik csak el a népművészet legjobb eredeti mestereinek színvonalát.

15-én reggel szakmai tanácskozással gyűltek össze a résztvevők. Vitányi Iván bevezető szavai után négyen tartottak referátumot: Ittész Mihály beszélt a fiatalok spontán népzenei mozgalmának helyéről a zenei életben, a táncházak szerepéről, mindezek pedagógiai megközelítésének fontosságáról. Kocsár Miklós röviden értékelte az előző este hallottakat; általában ejtett szót pozitív és negatív tapasztalatairól. Olsvai Imre a népzenei alapszervezetekről kiemelt néhány jelenségekre, konkrét példákon illusztrálva bizonyos zenei megoldások népzenei szempontból helyes vagy helytelen alkalmazását.

A beszámolókat követő vita leghevesebb indulatokat kiváltó témája Vargyas Lajos referátuma volt. Vargyas írásában a népzene mai szerepéről szólva két utat tart csupán lehetségesnek: vagy a Bartók-, Kodály-feldolgozásokat, vagy a feldolgozatlan, tiszta, romlatlan népzenei. Ezzel kiiktatva minden lehetséges közbülső lépcsőfokot. A hozzászólók többsége csatlakozott Vargyashoz. Végül felmerült a kérdés: kell-e ma egyáltalán népdalfeldolgozás? Mint magam is népdalokat feldolgozó zeneszerző, úgy érzem, nem lehet kiiktatni a zenei életből olyan komponisták népdalfeldolgozásait, mint Lajtha László, Bárdos Lajos, Szervánszky Endre, Járdányi Pál, Farkas Ferenc, ideértve a ma készülő feldolgozások legjobbjait is. Bizonyított ez a népzenei fórum volt, amely szintén nem Bartók-, Kodály-feldolgozásokat prezentált, illetve nem tiszta, őseredeti formájában mutatta meg a népdalokat, hanem fiatalok által feldolgozva.

Szó esett a vita során a rádió népzenei műsorairól, a »Röpülj páva« vetélkedőjéről, a népzenei mai zeneszerzésben, illetve az iskolában betöltött szerepéről.

A beszélgetés hasznos tanulságai mellett csak egyről felejtkeztek el a felszólalók, jóllehet a legfontosabbról: a fiatal népzeneészekről, akik izgatottan várták, mikor kerül sor produkcióik értékelésére, bírálatára. Vártak volna szakmai tanácsokra, biztatásra. Ezt nem kapták meg. Egy fiatal népzeneész a beszélgetés után keserűen jegyezte meg: »Ez apáink vitája volt.«

Véleményemet továbbra is fenntartom, annak eldöntését pedig, hogy meghamisítottam-e Vargyas Lajos állításait, az olvasóra bízom.

Király László

HAJNAL GÁBOR:

Zsoldárosan

I.

Minden fehér
az idén kemény a tél
a fagy szívemig ér
állok vacogva.
Ferdén a szél
fújja a havat és
mire a földre ér
olvad a koszba.

A háztetőn
futva pár varjú jön
káróva rámköszön
majd tovaröppen
megremegek
borzongva mint lebeg
pár varjú messze fent
sötét körökben.

II.

Fenyők alatt a hóban
szökdelte kicsi madár
(nyomában járok ottan)
ki tudja merre szállt.

Szél támad és befújja
a csöppnyi nyomokat
elvész a vágyam útja
havas fenyők alatt.

A madár messzi tájra
elszállt s én nem tudok
odaszállni utána
csupán ha álmodok.

Az ég fejemre dőlt le
Nagy pelyhekben szakad
az útra s a fényőre.
Állok a havas fák alatt.

Sulyok Gabriella rézkarca